

Karar Verme Tarzları ile Sorun Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Investigation of the Relationship Between Decision-Making Styles and Problem Solving Skills

Ertuğrul Köse¹

¹Dr., Gübre Fabrikaları T. A.Ş., Risk, Süreç ve Kalite Yönetimi Müdürü, ertugrulkose@hotmail.com, Orcid Id: 0000-0002-8416-9414

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Karar Verme Tarzları,
Sorun Çözme Becerileri,
Yaş,
İş Deneyimi

Makale Geçmişi:

Geliş Tarihi: 05 Haziran 2018
Kabul Tarihi: 31 Aralık 2019

ARTICLE INFO

Keywords

Decision-Making Styles,
Problem Solving Skills,
Age,
Work Experience

Article History:

Received: 05 June 2018
Accepted: 31 December 2019

ÖZET

Araştırma karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada iki kavramsal yapı arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla likert tipi ölçekler kullanılmıştır. Söz konusu ölçüm araçları İstanbul ili sınırları içinde faaliyette bulunan ticaret, imalat ve hizmet sektörü işletmelerinde görev yapan 400 kişiye uygulanmıştır. Katılımcılardan 316'sı anketi yanıtlayarak geri bildirimde bulunmuş, 32 anket formu ise eksik veri içerdiğinden geçersiz olarak kabul edilmiştir. İstatistikî analizler 284 anket formundaki veriler dikkate alınarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında karar verme tarzları, yaş ve iş deneyimi değişkenleriyle sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiler istatistikî analiz aracılığıyla belirlenmiştir. Analiz neticesinde rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı ve pozitif; sezgisel, anlık ve kaçınan karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasında ise anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, yaş ve iş deneyimi değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

ABSTRACT

This research was conducted to determine the relationship between decision-making styles and problem solving skills. Likert type scales were used to determine the relationships between two conceptual structures. The measurement tools were applied to 400 people working in trade, manufacturing and service sector enterprises operating within the boundaries of İstanbul province. Of the respondents, 316 replied the questionnaire and returned, and 32 of questionnaires were evaluated as invalid due to missing information they include. Statistical analyzes were made by taking into consideration the data of 284 questionnaire forms. Within the scope of the research, the relations between decision making styles, age and work experience variables with problem solving skills were determined through statistical analysis. As a result of the analysis, it has been concluded that there is a significant and positive correlation between rational decision making style and problem solving skills and significant and negative correlation between intuitive, spontaneous and avoidant decision making styles with problem solving skills. On the other hand, there was a significant difference between the mean scores of problem solving skills according to the demographic variables of age and work experience.

Karar verme tarzlarının sorun çözme becerileri üzerinde etkili olduğu varsayımıyla bu araştırmanın temel amacı iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Karar verme, bir amaca ulaşmak veya soruna çözüm üretmek için iki ya da daha fazla alternatif arasından birini seçme sürecidir. Karar verme sürecinde bireysel özelliklerin yanı sıra deneyimler, kısıtlar, çevresel ve bilişsel faktörler gibi çok sayıda unsur etkili olur. Karar verirken kişilerin izledikleri süreçler kişiden kişiye göre farklılık gösterebilir. Karar verme tarzı, karar verme durumu ile karşılaşan bireyin konuyu ele alış ve cevap verme yaklaşımını yansıtır. Benzer karar verme durumu ile karşılaşan bireylerin tutum ve yaklaşımları farklılık gösterebilir. Bazı bireyler karar vermeden önce ayrıntılı bilgi alarak analiz edip, en iyi alternatifi seçme ve uygulamaya geçme yönünde yaklaşım sergilerken, bazıları ise sezgi ve içgüdülerine güvenerek tepkide bulunabilirler. Bazı kişiler ise, anlık karar verme,

karar vermektan kaçınma veya başkalarına danışarak karar verme yöntemlerinden birine başvurabilirler. Karar verme tarzı karar verme durumuyla karşılaşıldığında bireyin seçimini etkileyen, deneyimlerle edinilen, öğrenilen ve alışkanlığa dönüşebilen bir yaklaşım biçimidir.

Bireyler günlük yaşamda çok sayıda sorunla karşılaşılır ve bu sorunlara çözüm üretmeleri gerekir. İlk olarak D’Zurilla ve Goldfried (1971) tarafından incelenen sorun çözme kavramı Heppner ve Petersen’in (1982) çalışmalarından sonra bu konuya ilgi duyan diğer araştırmacıların da yoğun ilgisini çekmiştir. Sorun çözme, karşılaşılan problemlerle baş edebilme becerisini ifade eder. Sorun çözme, bireylerin karşılaştıkları problemlere çözüm üretebilmek için uyguladıkları bilişsel ve davranışsal yaklaşımlardır. Sorun çözme, sorunun farkına varılması, tanımlanması, amacın belirlenmesi, çözüm için alternatif yöntemlerin tespit edilmesi, seçeneklerin gözden geçirilmesi, karar verme, uygulama ve sonuçların değerlendirilmesini içeren bir süreçtir. Problem çözme becerisi, öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir yetidir. Sorun çözme becerisine sahip bireyler karşılaştıkları problemleri bir tehdit değil, gelişim fırsatı olarak görürler. Problem çözme becerileri konusunda kendilerini yeterince yetkin görmeyen bireyler ise, sorunları kaçınılması gereken durumlar olarak değerlendirirler.

Karar verme tarzları ve sorun çözme ilişkisi alan yazında çok sayıda araştırmacı tarafından araştırmaya konu edilmiştir. Ancak, bu konuda ulusal yazındaki çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı ve araştırmaların daha çok eğitim ve sağlık gibi hizmet sektörlerindeki çalışanlar üzerine odaklandığı belirlenmiştir. Bu araştırma ile alanyazındaki bilgi birikiminin artışına katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Bu araştırmada karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin irdelenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışma, karar verme tarzları ve sorun çözme becerileri kavramsal yapıları arasındaki ilişkilerin ve yaş ile iş deneyimi gibi demografik değişkenler açısından sorun çözme becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesini amaçlamaktadır. Araştırma, İstanbul’da faaliyet gösteren ticaret, üretim ve hizmet sektörlerinde çalışan iş görenleri kapsamaktadır.

1. LİTERATÜR

1.1. Karar Verme Tarzı Kavramı

Karar verme, bir hedefe ulaşmak veya soruna çözüm üretmek için geliştirilen alternatifler arasından birini seçme süreci olarak tanımlanabilir. Bireyler karar verme durumu ile karşılaştıklarında bilişsel ve duyuşsal süreçleri takip ederek tepkide bulunurlar. Scott ve Bruce’a göre karar verme tarzı “ karar verme durumu ile karşılaştıklarında bireylerin sergiledikleri öğrenilmiş davranışsal cevap verme yaklaşımlarıdır” (Scott ve Bruce, 1995, s. 820). Thunholm’a göre, karar verme tarzı sadece davranış ve düşünme pratiklerinin bir yansıması değildir. Karar verme tarzı, öz değerlendirme ve ilgiyi başlatıp öz düzenleme yaparak sürdürme gibi temel yetenekleri de kapsar (Thunholm, 2008, p. 931). Driver ve arkadaşlarına göre, karar verme tarzı öğrenilen bir davranış olup, karar verme tarzları arasındaki temel farklılıklar karar verme aşamasında toplanan bilgi ve oluşturulan alternatiflerin sayısıdır. Bireylerin temel ve ikincil karar verme tarzları vardır. Temel karar verme tarzı, karar verme durumuyla karşılaştığında bireyin sıklıkla başvurduğu karar verme yaklaşımıdır. İkincil karar verme tarzı ise, durumsallık çerçevesinde zaman zaman tercih edilen diğer karar verme tarzlarıdır (1990, Scott ve Bruce s. 820; Thunholm, 2004, s. 932; Gati, Landman, Davidovitch, Asulin-Peretz ve Gadassi, 2010, s. 278).

Alan yazında karar verme tarzları ile ilgili kuramsal çalışmalar tavsiye, sosyal ve Jung temelli yaklaşımlar olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Tavsiye yönlü kuramsal yaklaşımlarda bilgi toplama ve analiz etme süreci üzerinde durulmuştur. Bilgi toplama süreci anlık ve sistematik boyutlarda değerlendirmeye alınırken, bilgi analizi içsel ve dışsal çerçevede incelenmiştir. Arroba (1977), Harren (1979) ve Johnson’ın (1978) çalışmaları tavsiye yönlü karar verme tarzları grubunda yer almaktadır. Karar verme tarzları ile ilgili olarak sosyal perspektif temelli çalışmalarda tavsiye yönlü yaklaşımlara benzerlik görülmektedir. Sosyal perspektife dayalı araştırmalarda karar verme tarzları bilgi toplama ve verileri işleyerek değerlendirme boyutlarında ele alınmıştır. Bilgi toplama temin etme ve algılama; bilgiyi değerlendirme ise sistematik ve sezgisel davranışlarla şekillenmektedir. McKenney ve Keen (1974), Driver, Brousseau, ve Hunsaker (1990) ile Scott ve Bruce’un (1995) çalışmaları bu grupta yer alır. Driver ve arkadaşları (1990) karar verme tarzlarını kararlı, hiyerarşik, esnek, bütüncül ve sistematik boyutlarında incelemişlerdir (Tambe ve Krishnan, 2000, 3; Köse, 2018, 23).

Karar verme tarzları ile ilgili diğer bir bakış açısı Jung temelli yaklaşımlardır. Jung temelli karar verme tarzlarında Carl Jung’un kişilik tiplerini esas alınmıştır. Jung temelli yaklaşımlarda, karar vericinin algılamalarında rassal olmayan yöntemleri tercih ettiği ileri sürülmektedir. Kişinin algılaması ve değerlendirme süreci karar verme tarzı üzerinde etkili olmaktadır (Thunholm, 2004, s. 932). Mitroff ve Kilman (1975), Keegan (1980) ile Rowe ve Boulgarides’in (1994) çalışmaları bu grupta ele alınabilir.

Scott ve Bruce, karar verme tarzlarını sezgisel, rasyonel, kaçınan, anlık ve bağımlı olmak üzere beş boyutta ele almışlardır. Sezgisel karar verme, karar verme durumuyla karşılaşıldığında sezgi, his ve duygulara dayanarak karar verme yaklaşımını ifade eder. Birey deneyimlerinin yanı sıra içgüdüsel duygularına da başvurur. Karar verici detaylara dikkat ederken, duygulara da önem vermektedir. Sezgisel karar verme tarzında karar verici duygusal yanılsamaların etkisinde kalabilir. Bu nedenle de olumsuz karar sonuçları ile karşılaşma potansiyeli söz konusudur (Cook ve Gonzales, 2016, s. 94; Bodin, Chermack ve Coons, 2016, s. 25-26). Bazı araştırmacılara göre, sezgisel karar verme tarzı, kararsızlık ile de ilişkilendirilmektedir. Sezgisel karar verme tarzını sergileyen bireyler farklı alternatifler ve olası sonuçlarını bilinçli bir şekilde değerlendirme çabasına yönelmezler (Ward, 2016, s. 5).

Sezgisel ve anlık karar verme yaklaşımlarının aksine, rasyonel karar verme tarzı bütün olası alternatiflerin dikkatli ve sistematik bir çerçevede ele alınarak değerlendirilmesi ilkesine dayanır. Rasyonel karar verme, karar vericinin bilinçli bir şekilde alternatifler ve olası sonuçlarını kapsamlı analiz ederek seçimde bulunmasıdır. Rasyonel karar verme yaklaşımında beklentileri karşılayacak olan en iyi alternatif seçilir (Uzonwanne, 2014, s. 288). Rasyonel karar verme tarzı sezgisel ve anlık karar vermeye göre daha çok zaman alır. Bu karar verme tarzı bilinçli ve iyi düşünülmüş bir sürece dayalı olmasının yanı sıra, irrasyonel yanılsamalardan uzak ve olumlu karar sonuçlarıyla da ilişkilidir (Ward, 2016, s. 6).

Kaçınan karar verme tarzında birey karar vermekten kaçınır ve seçimini erteler. Kaçınma yaklaşımı sergileyen bireylerin karar verme durumuyla ilişkili sorunu tanımlama ve potansiyel çözüm önerileri geliştirme konusunda özgüvenleri yetersizdir. Kişisel çaba sarfetmeden sorunun çözülmesini beklerler. Bireyin karar verme yetkinliği konusunda düşük özgüvene sahip olması ve yaşamındaki olayları kontrol edemediğine yönelik düşüncelerin kaçınma yaklaşımında etkili olduğu belirtilmektedir (Bodin, Chermack ve Coons, 2016, s. 26; Köse, 2018, s. 24). Karar vermekten kaçınma yaklaşımı ile stres ve depresyon arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadı. Karar verme durumu ile karşılaştığında kaçınma eğilimi sergileyen karar vericilerin stres düzeylerinde artış yaşandığı ve depresyona girme eğiliminin öne çıktığı görülmüştür (Remenova ve Jankelova, 2019, s. 101; Leykin ve DeRubeis, 2010, s. 510).

Anlık karar verme tarzında birey karar gerektiren konunun acil olduğu duygusuna kapılmakta ve karar verme sürecini mümkün olan en kısa sürede tamamlamak istemektedir. Karar verici ayrıntılı düşünmeden hızlı karar verme eğilimindedir. Anlık karar verme tarzına sahip olan bireyler karar verme durumunda kendiliğinden ve doğal akışa göre seçimde bulunma yaklaşımı sergilerler (Bavol'ar ve Orosová, 2015, s. 115; Girard, Reeve ve Bonaccio, 2016, s. 326).

Bağımlı karar verme tarzı kişinin kendi başına karar veremediği, diğer bireylerin görüş ve yönlendirmelerine başvurarak tercihte bulunduğu karar verme tarzıdır. Bağımlı karar vericilerde dışsal yönelim veya insanın kaderi kendi kontrolünde değildir inancı hâkimdir. Bağımlı karar verme yaklaşımı sergileyen kişiler karar vermek için çevrelerindeki kişilere danışarak “Ne düşünüyorsunuz?”, “Ne yapmalıyım?”, “Benim yerimde olsanız nasıl hareket ederiniz?” gibi soruları yönelterek seçimde bulunurlar. Bağımlı karar verme tarzına sahip olan bireylerde karar verme özgüveni düşüktür. (Bodin, Chermack ve Coons, 2016, s. 25; Ölüçüm ve Titrek, 2015, s. 1938).

Bireyler karar verme tarzlarına göre farklı davranışlar sergileme eğilimindedirler. Rasyonel ve sezgisel karar verme yaklaşımı sergileyen bireyler seçim sonuçlarına ilişkin sorumluluğu üstlenirler. Rasyonel karar verme tarzına sahip olan bireyler karar verme durumuyla karşılaştıklarında konuya detaycı yaklaşarak mantığı kullanırlar. Sezgisel karar verme tarzına dayalı hareket edenler duygularına başvurmakta, rasyonel karar verme tarzında olduğu gibi soruna analitik yaklaşımdan görece hızlı karar verme yaklaşımı sergileme eğilimindedirler. Bağımlı karar verme tarzına sahip kişiler ise, karar sonuçlarının getireceği sorumluluğu üstlenmekten kaçınarak yükümlülüğü görüş aldıkları kişilere atfetme eğilimi gösterirler ve özgüvenleri düşüktür (Scott ve Bruce, 1995, s. 820; Köse, 2018, s. 24). Karar vericiler her durumda aynı karar verme tarzını sergilemezler, şartlar ve diğer faktörlere göre karar verme tarzı farklılık gösterebilir.

1.2. Sorun Çözme Kavramı

Bireyler günlük yaşamda çok sayıda sorunla karşılaşır ve bu problemler karşısında karar vererek tepkide bulunurlar. Sorunlar duygusal, bilişsel ve sağlık gibi kişisel; finansal, hırsızlığa maruz kalma gibi kişisel olmayan; aile içi anlaşmazlıklar ve evlilik sorunları gibi kişilerarası veya suça karşılık ve ayrımcılık gibi diğer kategoride yer alabilir. Problemi, kişinin içsel veya dışsal bir ihtiyacını giderememesi ve engellenme durumu ile karşılaşması şeklinde tanımlayabiliriz. Sorunların etkili bir şekilde çözülememesi birey açısından stresin yanı sıra psikolojik ve fizyolojik yıpranmaya neden olur.

Problem çözme konusu Dewey'in 1933 yılında yayınlanan “Nasıl Düşünüyoruz?” adlı eserinden bu yana psikoloji, iktisat, yönetim ve işletme gibi farklı bilim dallarında çok sayıda araştırmacının ilgisini çekmiştir. Dewey, problem çözmeyi yansıtıcı düşünme bağlamında ele alarak bir öğretim yöntemi olarak değerlendirmiştir. 1960 ve 1970'li yıllarda Shure, Spivack ve diğer araştırmacıların çalışmaları ile sorun çözme kavramı bilişsel ve davranışsal bağlamda ele alınmaya başlanmıştır. Spivack ve Shure problem duyarlılığı, alternatif çözüm düşüncesi, nedensel düşünme ve araç-amaç yaklaşımı gibi kişilerarası ilişkilere dönük bilişsel problem çözme becerileri üzerinde durmuşlardır (Heppner, Witty ve Dixon, 2004, s. 348).

Sorun çözme kavramı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Problem çözme “bireyin mevcut durumla hedeflenen arasındaki sapmayı algıladığı, farkın rutin bir çözümü olmadığını anladığı ve arzulan noktaya ulaşmak için çaba sarfettiği bir faaliyettir” (Hesse, Care, Buder, Sassenberg ve Griffin, 2015, s. 38). D'Zurilla ve arkadaşlarına göre, problem çözme “birey, çift veya grubun günlük yaşamda karşı karşıya kaldığı belirli sorunlara etkili çözüm yolları bulabilmek için uyguladıkları bilişsel ve davranışsal süreçlerdir” (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004, s. 12). Heppner ve Krouskopf problem çözmeyi “gerçek yaşamda içsel, dışsal talepler ya da meydan okumalara uyum sağlamak için bilişsel, duygusal ve davranışsal eylemleri sırasıyla hedefe yönelme” olarak ifade etmişlerdir (Heppner ve Krauskopf, 1987, s. 375). Bu çalışmada sorun çözme kavramı, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı sorunlara etkili çözüm üretmesi ve problemlerin üstesinden gelme becerisi göstermesi bağlamında ele alınmıştır.

Bireylerin gerçek yaşamda karşılaştıkları sorunları çözmelerine yönelik kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. Sorun çözme konusunda geliştirilen yaklaşımlardan biri D'Zurilla ve arkadaşları tarafından şekillendirilen “sosyal problem çözme” modelidir. Bu model probleme

yönelme ve probleme çözüm üretme becerileri olmak üzere iki temel üzerine kurulmuştur. Probleme yönelme boyutu, bireyin karşılaştığı sorunlar karşısında bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini içerir. Probleme yönelme, kişinin sorunlarla ilgili duyguları, inançları ve algılarını yansıtır. Probleme yönelim pozitif veya negatif çerçevede olabilir. Pozitif yönelimde birey sorunu fırsat olarak değerlendirmekte, çözebileceğine inanmakta, çözümün zaman ve çaba gerektirdiğini kabullenmekte ve kaçınmak yerine çözüme odaklanmaktadır. Negatif yönelimde ise, kişi karşılaştığı problemi tehdit olarak algılamakta, çözebileceğine inanmamakta ve vazgeçme eğilimi sergilemektedir. Modelin ikinci boyutu olan problem çözme becerileri ise, kişinin sorunu anlayıp etkili çözüm yolları bulabilmek için uygulamaya koyduğu bilişsel ve davranışsal eylemlerdir. D'Zurilla ve arkadaşları bu model çerçevesinde dört temel beceri belirlemişlerdir: a) Problemin tanımlanması ve formüle edilmesi, b) alternatif çözümlerin geliştirilmesi, c) karar verme ve d) çözümün uygulanması ve değerlendirme (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004, s. 13-15; Çam ve Tümkaya, 2016, s. 96-97). Problem çözme kavramına açıklama getiren bir diğer yaklaşım Heppner ve Petersen'in problem çözme modelidir.

Heppner ve Petersen (1982) geliştirmiş oldukları Problem Çözme Envanteri'nde sorun çözme becerilerini problem çözme güveni, yaklaşma-kaçınma tarzı ve kişisel kontrol olmak üzere üç boyutta ele almışlardır. Problem çözme güveni, kişinin yeni problemleri çözme becerilerine ilişkin inancını ve özgüvenini ifade eder. Problem çözme güveni, kişinin sorun çözme öz yetkinliği veya problemlerin üstesinden etkin bir şekilde gelebileceğine dair inancını gösterir. Araştırmalar sorun çözme güveninin kişisel temsil, cesaret ve olumlu izlenim bırakma ile pozitif; endişe, öfke, depresyon ve yemek yeme düzensizlikleriyle negatif yönlü etkileşime sahip olduğunu göstermiştir. Yaklaşma kaçınma tarzı, farklı problem çözme aktivitelerinde sorunlara çözüm için yönelme veya kaçınma eğilimini tanımlar. Sorunlara yaklaşma veya kaçınma problem çözme sürecinde kritik önem taşır, sorunu tanımlama ve çözüm arama gibi problem çözme davranışlarını etkiler. Kişisel kontrol, problem çözerken kişinin duygu ve davranışlarını kontrol edebileceğine dair inancını gösterir. Kişisel kontrol faktörünün temsil ile pozitif; endişe, cesaret, öfke, depresyon, evlilik stresi ve doyumсуzлuk ile negatif yönlü ilişkili olduğu belirlenmiştir (Heppner ve Baker, 1997, s. 230-232).

Bireyler problem çözümünde rasyonel, düşüncesiz/dikkatsiz ve kaçınma yaklaşımlarından birini sergileyebilirler. Rasyonel problem çözme yaklaşımı akılcı, analitik, sistematik ve etkili sorun çözme becerilerinin dikkate alındığı yapıcı problem çözme tarzıdır. Bu yaklaşımda problemin tanımlanması, alternatif çözümlerin belirlenmesi, karar verme ve çözümün uygulanarak değerlendirilmesi aşamaları takip edilir. Düşüncesiz/dikkatsiz ve kaçınma tarzları fonksiyonel olmayan problem çözme yaklaşımlarıdır. Düşüncesiz/dikkatsiz yaklaşımda birey tepkide bulunmakta, ancak içgüdüsel, aceleci ve dikkatsiz bir davranış sergilemektedir. Bir iki alternatifini değerlendirmekte ve aklına ilk gelen düşünceye göre eyleme geçme eğilimi göstermektedir. Kaçınma yaklaşımın da ise, birey pasif bir tutum sergileyerek eyleme geçmemekte, sorunu ertelemeyi tercih etmekte, sorunla yüzleşmek istememekte ve problemin kendiliğinden çözülmesini beklemektedir. Problemlerle ilgili sorumluluğu da diğer bireylere atfetme eğilimindedir (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004, s. 15-16). Problemlerin etkili ve tatminkâr çözümü için başvurulması gereken sorun çözme yaklaşımı rasyonel problem çözme yöntemidir.

Günlük yaşamda karşılaşılan sorunlara çözüm üretilip üretilmemesi bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde etkili olur. Sorunlar karşısında etkili çözüm yolları geliştiren bireyler negatif duygu durumları ve stresin neden olduğu psikolojik etkileri azaltarak öz saygılarını artırabilmektedirler. Etkili sorun çözümleri problemler karşısında uygun yöntemler geliştirebilen, esnek ve uyumlu kişilerdir (Izgar, 2008, s. 536). Bu nedenle de kişisel hedeflerine ulaşabilirler. Sorunlarını etkili bir şekilde çözemeyen bireylerin, karşılaştıkları problemlere etkin çözüm üretme becerisine sahip bireylere göre, daha fazla endişeli ve güvensiz oldukları, diğer bireylerin beklentilerini algılamada yetersiz kaldıkları ve daha fazla duygusal sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, problemlere etkili çözüm getirememenin, kişi üzerindeki stres düzeyini artıracak, psikolojik uyumsuzluklara ve umutsuzluğa neden olacağı da belirtilmektedir (Hamarta, 2009, s. 75; Şahin, Nesrin ve Heppner, 1993, s. 380).

Sorun çözme becerisi öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir yetkinliktir. Sorunlarla karşılaşan bireyler problemleri bir tehdit olarak değil, öğrenme ve gelişme fırsatı olarak değerlendirmelidirler. Problemleri görmezden gelmek yerine aktif bir duruş sergileyerek sorunların çözümünü konusunda çaba sarf edilmelidir. Sorunların nedenselliğine bakılmalı, analiz edilmeli ve problem çözme süreci izlenmelidir.

2. YÖNTEM BİLİM

Çalışanların karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri algısı arasındaki ilişkilerin irdelendiği bu çalışmada tanımlayıcı ve sonuç çıkarıcı istatistiklerden yararlanılmış ve katılımcıların anket uygulaması çerçevesinde yapmış oldukları işaretlemleri analiz edilerek değerlendirilmiştir. Hipotez testlerinden yararlanılarak karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri algısı ve demografik değişkenlerle sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiler istatistiki yöntemlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri ve modeli aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır:

H₁: Rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H₂: Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

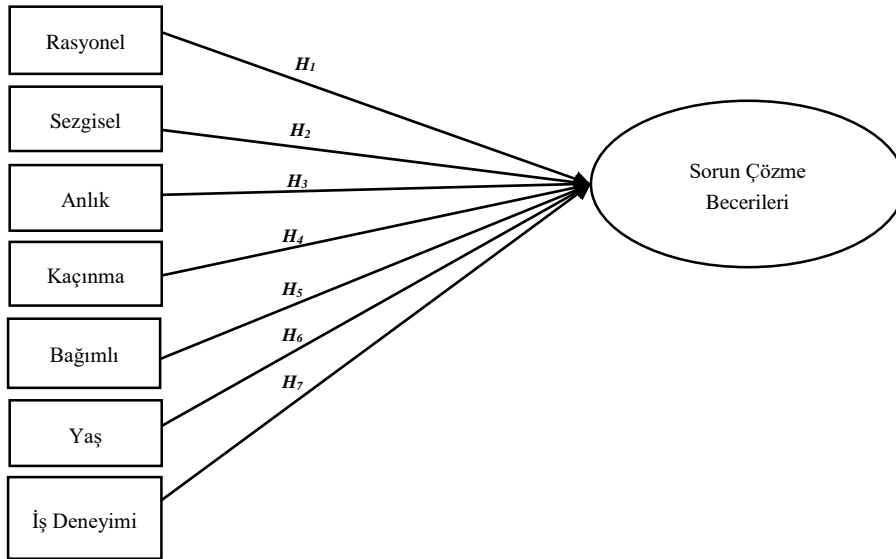
H₃: Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

H₄: Karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

H₅: Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

H₆: Yaş değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₇: İş deneyimi değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şekil 1. Araştırmanın modeli

2.1. Anakütle ve Örneklem

Çalışanların karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri algısı arasındaki ilişkiselliği ortaya çıkarmayı hedefleyen bu araştırma istatistiksel çerçevede veri toplanmasına ve söz konusu dataların istatistiksel yöntemlerle analizine dayanmaktadır. Araştırma kapsamında, İstanbul ili'nde ticaret, üretim ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren kurumlarda görev yapan çalışanlardan "anket" aracılığıyla veri toplanmıştır. Araştırma bağlamında 400 anket formu "kolayda örnekleme yöntemiyle" belirlenen organizasyonlarda görev yapan çalışanlara iletilmiştir.

Anket formları iki ayrı yöntemden faydalanılarak temin edilmiştir. Birinci yöntemde araştırmacı katılımcılarla kendisi bizzat yüz yüze görüşerek anket uygulamasını gerçekleştirmiştir. Bu metotla 80 anket formu elde edilmiştir. İkinci yöntemde ise, anket formu e-posta ekinde belirlenen hedef kitledeki çalışanların elektronik postalarına iletilerek cevap vermeleri talep edilmiştir. İkinci yaklaşımla 236 anket formu elde edilmiştir. Anket uygulaması sürecinde çalışmanın amacı ve önemine ilişkin katılımcılara bilgi verilmiş olup, katılımcılardan gelen sorular da yanıtlanmıştır. Uygulanan veri sağlama yöntemlerinden her ikisinde de işletme bilgisinin, katılımcılara ilişkin kişisel verilerin ve ankette yer alan ifadelerle verilen cevapların gizli tutulacağı bilgisi ifade edilmiştir. Ankete katılan çalışanlara anketin eksiksiz ve hatasız bir şekilde yanıtlanması gerektiği bilgisi iletilmiştir. Dağıtılan 400 anket formundan 316 geri dönüş sağlanmıştır. Bu anket formlarından 32'si eksik veri içerdiğinden geçersiz kabul edilerek değerlendirme dışında bırakılmıştır. Araştırma kapsamındaki analiz ve değerlendirmeler geçerli kabul edilen 284 anket formundaki verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

2.2. Ölçüm Araçları Uygulaması

Araştırmada, karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri algısını ölçmeye yönelik iki farklı ölçekten yararlanılmıştır. Araştırmada kapsamında tasarlanan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anketi cevaplayacak olan bireylere yönelik statü, yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve iş deneyimi gibi demografik sorular; ikinci bölümde katılımcıların karar verme tarzlarını ölçmeyi amaçlayan Scott ve Bruce'un (1995) geliştirdiği ve Mumcuoğlu (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yapıldığı Genel Karar Verme Tarzları ölçeği yer almıştır. Karar verme tarzları kavramsal yapısı bu ölçekte 5 ana boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. Rasyonel, sezgisel, anlık, bağımlı ve karar vermeden kaçınma boyutlarında beşer ifade yer almaktadır. İfadelere 5 dereceli likert tipi ile cevap aranmıştır. Ölçekte; (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum seçeneklerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, sorun çözme becerileri algısını ölçmeye yönelik Heppner ve Petersen'in (1982) geliştirdiği ve Taylan (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Problem Çözme" ölçeği'nden yararlanılmıştır. Bu ölçek kapsamında üç temel boyut ve 32 ifade yer almaktadır. Söz konusu ölçek; problem çözme güveni, yaklaşma kaçınma ve kişisel kontrol alt boyutlarından oluşmaktadır. Yaklaşma kaçınma boyutunda 16, problem çözme güveni boyutunda 11 ve kişisel kontrol boyutunda beş ifade yer almaktadır. Ölçüm aracındaki ifadelerle Karar Verme Tarzları ölçeğinde olduğu gibi 5 dereceli likert tipi ile yanıt aranmıştır. Problem çözme becerileri konusunda araştırmacılar tarafından yapılan

çalışmalarda 6 dereceli likert tipi kullanılmış, bu araştırma da ise, karar verme tarzları ile uyumlu olması ve katılımcıların cevaplama sürecinde karmaşa yaşamaması için 5 derece ve benzer ifadeler tercih edilmiştir. Sorun çözme ölçeğinde yer alan olumsuz ifadeler ters kodlanarak olumluya dönüştürülmüş olup, düşük puanlar sorun çözme becerileri konusunda yetersizliği, yüksek puanlar ise yeterli beceriye sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkenini karar verme tarzları, bağımlı değişkenini ise, sorun çözme becerileri algısı oluşturmaktadır. Boyutsallık analizi sonrasında karar verme tarzları ölçeğinde iki madde 0,40 değerinin altında kalan düşük faktör yükleri nedeniyle analiz dışında bırakılmış ve ölçüm aracı beş boyutta 23 maddeli bir yapı ortaya koymuştur. Sorun çözme ölçeğin de ise bir madde düşük faktör yükü sebebiyle değerlendirme dışında bırakılmış ve 31 madde ile analiz çalışmalarına devam edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki analizler SPSS v.23, FACTOR v.10.5.03 ve Amos v.21 istatistik programları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ve hipotez testlerinin analizi için SPSS; açıklayıcı faktör analizinde FACTOR programı ve doğrulayıcı faktör analizi için ise, Amos v.21 paket programı kullanılmıştır.

2.3. Uygulanan İstatistik Analizler

Araştırmada, karar verme tarzları tahmin değişkeni, sorun çözme becerileri algısı ise, sonuç değişkeni olarak belirlenmiştir. Karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri ölçeklerinde ölçek puanları ölçüm aracıdaki maddelerin aritmetik ortalamaları hesaplanarak belirlenmiştir. Araştırmada karar verme tarzlarıyla sorun çözme algısı ilişkisi için korelasyon analizi, sorun çözme algısı ile yaş ve iş deneyimi değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi noktasında ise ANOVA analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bulgularına katılımcılara ilişkin tanımlayıcı istatistikler, boyutsallık analizleri, güvenilirlik, geçerlilik ve hipotez testlerinin sonuçları başlıkları altında yer verilmiştir.

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Katılımcılara ilişkin demografik verilerin sıklık ve yüzde dağılımları hesaplanmış olup, elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir;

Araştırmaya katılanların % 26,7'si (76 kişi) kadın, % 73,2'si (208 kişi) ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların % 38,4'ü (109 kişi) yönetici, % 61,6'sı (175 kişi) ise, yönetici statüsüne sahip olmayan çalışanlardan oluşmuştur.

Yaş değişkenine göre, katılımcıların % 20,4'ünün (58 kişi) 18-29; % 41,2'sinin (117 kişi) 30-39; %27,1'inin (77 kişi) 40-49; %11,3'ünün (32 kişi) ise 50-59 yaş grubunda yer aldığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %62'sinin 18-39 yaş aralığında yer aldığı, bu nedenle de anketi yanıtlayanların daha çok gençlerden oluştuğu görülmektedir.

Katılımcıların %7'si (20 kişi) lise; %6,7'si (19 kişi) ön lisans; %66,2'si (188 kişi) lisans ve %20,1'i (57 kişi) lisansüstü öğrenim düzeyine sahiptir. Araştırmaya katılanların %86'sının lisans ve lisansüstü öğrenim geçmişine sahip olduğu görülmektedir.

İş deneyimi değişkenine bakıldığında; anketi yanıtlayanların %19,7'sinin (56 kişi) 0-5 yıl; %22,2'sinin (63 kişi) 6-10 yıl; %19'unun (54 kişi) 11-15 yıl; %13,7'sinin (39 kişi) 16-20 yıl ve %25,4'ünün (72 kişi) ise 21 yıl ve üzeri iş deneyimine sahip olduğu görülmektedir.

Karar verme tarzları ölçeğinde yer alan rasyonel karar verme tarzı ile ilgili tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; yönetici statüsündeki katılımcıların ortalama puanlarının yönetici pozisyonunda görev yapmayanlara nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerin, 50-59 yaş grubunda bulunan kişilerin, ön lisans eğitimi almış ve 16-20 yıllık iş deneyimine sahip olan bireylerin ortalama puanlarının diğer gruplardakilerine göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Karar verme tarzları ölçeğinde yer alan sezgisel karar verme tarzına yönelik tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında; yönetici konumunda olmayanların ortalama puanlarının yöneticilere nazaran daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların, 40-49 yaş grubundaki bireylerin, lisans eğitimi almış ve 0-5 sene arasında iş deneyimi bulunan katılımcıların ortalama puanlarının diğer gruplardaki kişilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Karar verme tarzları ölçeğinde yer alan anlık karar verme tarzına yönelik tanımlayıcı istatistikler analiz edildiğinde; yönetici olmayanların ortalama puanlarının yöneticilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların, 40-49 yaş grubundaki iş görenlerin, lisansüstü eğitim almış ve 0-5 sene arasında iş deneyimi bulunan katılımcıların ortalama puanlarının diğer gruplardaki kişilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Karar verme tarzları ölçeğinde yer alan karar vermekten kaçınma tarzı ile ilgili tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında; yönetici olmayanların ortalama puanlarının yöneticilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların, 40-49 yaş grubundaki katılımcıların, lise düzeyinde eğitim almış ve 21 sene ve üzeri iş deneyimi bulunan katılımcıların ortalama puanlarının diğer gruplardaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Karar verme tarzları ölçeğinde yer alan bağımlı karar verme tarzına yönelik tanımlayıcı istatistikler değerlendirildiğinde; yönetici konumundaki katılımcıların ortalama puanlarının yönetici statüsü taşımayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin, 40-49 yaş grubundaki katılımcıların, lisansüstü eğitim almış ve 6-10 sene arasında iş deneyimi bulunan kişilerin ortalama puanlarının diğer gruplardakilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sorun çözme becerileri ölçeği ile ilgili tanımlayıcı istatistiklere bakıldığında; yöneticilerin ortalama puanlarının yönetici konumunda olmayan katılımcılara nazaran daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin, 30-39 yaş grubundaki iş görenlerin, ön lisans mezunu ve 11-15 yıl arasında iş deneyimi bulunan katılımcıların ortalama puanlarının diğer gruplardaki kişilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

3.2. Boyutsallık Analizleri, Güvenilirlik ve Geçerlilik

Boyutsallık analizi, çok faktörlü veri kümesi üzerinde ortak ilişkiye sahip olan değişkenleri sınıflandırmak ve boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Faktör analizi öncesinde örneklemin faktör analizi için yeterli ve uygun olup olmadığını belirlemek için SPSS v.23 programı aracılığıyla Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Barlett küresellik test istatistiği hesaplanmıştır. Barlett test istatistiği anlamlı ve determinant değeri de sıfırdan büyük olduğunda verilerin boyutsallık analizi için uygun olduğu kanaatine varılır. KMO değerinin 0,60'dan büyük olması verilerin faktör çıkarmak için yeterli olduğunu gösterir (Beavers ve diğerleri, 2013, s. 4). Analiz sonucunda karar verme tarzları ölçeğine ilişkin Kaiser Meyer Olkin (KMO) test sonucu 0,783; Barlett istatistik test sonucu X^2 1960,35 (df = 253; p = 0,00) ve sorun çözme ölçeğine ilişkin Kaiser Meyer Olkin (KMO) test sonucu 0,884; Barlett istatistik test sonucunun ise, X^2 3747,34 (df = 465; p = 0,00) olduğu görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda örneklemin faktör analizini gerçekleştirmek için yeterli ve uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada "Karar Verme Tarzları" ve "Sorun Çözme" ölçeklerinde yer alan maddelere yönelik boyutsallık analizi için açıklayıcı faktör analizi yöntemine başvurulmuştur. Açıklayıcı faktör analizini (AFA) gerçekleştirmek için "Factor 10.5.03" istatistik programından faydalanılmıştır. AFA bağlamında maddeler arası korelasyon değerleri Karar Verme Tarzları ölçeğinde 0,10 ile 0,55; Sorun Çözme ölçeğinde ise 0,11 ile 0,62 arasında oluşmuştur. Korelasyon değerleri belirlenirken Pearson korelasyon analizi; faktör sayısını belirlemek için ise, temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. Bireysel faktör ağırlığının belirlenmesinde 0,40 sınır katsayısı esas alınmıştır. AFA analizi neticesinde karar verme tarzları kavramsal yapısının beş faktörlü, sorun çözme becerileri kavramsal yapısının ise, üç boyutlu bir yapı ortaya koyduğu belirlenmiştir. Her iki kavramsal yapıya ilişkin boyutsallık tespit edildikten sonra ölçüm araçları ve veriler için güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Ölçüm araçları ve verilerin güvenilirliği konusunda kanaate varmak için sıklıkla maddeler arası korelasyon değerleri, yarıya bölme ve iç tutarlılık gibi tekniklere başvurulduğu görülmektedir. Güvenilirlik analizi için yararlanılan metodlardan biri iç tutarlılık yöntemidir. İç tutarlılık güvenilirliğini tespit etmek için sıklıkla Cronbach alfa güvenilirliğine başvurulmaktadır. Bir ölçüm aracının güvenilir olarak kabul edilebilmesi için Cronbach alfa katsayısının 0,60'dan büyük değer alması gerekir (Gliem ve Gliem, 2003, s. 87). Araştırmada her iki ölçüm aracına yönelik güvenilirlik katsayıları ayrı ayrı hesaplanmış ve sonuçlara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere, ölçüm araçları ve alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlar her iki ölçüm aracının da güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Ölçekler ve Alt Boyutlarına İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	İfade Sayısı	Cronbach Alfa
Karar Verme Tarzları Ölçeği	23	0,781
Rasyonel KV	5	0,724
Sezgisel KV	5	0,752
Anlık KV	4	0,700
Karar Vermekten Kaçınma	4	0,712
Bağımlı KV	5	0,720
Sorun Çözme Ölçeği	31	0,907
Problem Çözme Güveni	11	0,852
Yaklaşma Kaçınma	15	0,807
Kişisel Kontrol	5	0,746

Güvenilirlik analizi sonrasında ölçüm araçları ve veriler için geçerlilik analizi yapılmıştır. Yapı geçerliliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemine başvurulmuştur. Bu araştırmada doğrulayıcı faktör analizi tekniğiyle yapılan yapısal geçerlilik analizleri için uyum indekslerinden yararlanılmıştır. Uyum indeksi değerlerinden Nisbi Ki-Kare değeri $<3,0$ RMSEA $\leq 0,06$, CFI $\geq 0,95$, GFI $\geq 0,95$ ve SRMR $< 0,08$ ise modelin iyi uyum gösterdiği değerlendirilebilir (Bagozzi ve Yi, 2012, s.28). Yapılan doğrulayıcı faktör analizi neticesinde Karar verme tarzları ölçeğinde Nisbi Ki-Kare değeri 2,98, GFI 0,98, RMSEA 0,02, CFI 0,99 ve SRMR değeri 0,06 elde edilmiştir. Nisbi Ki-Kare, GFI, RMSEA, CFI ve SRMR değerleri ölçeğin iyi uyuma sahip olduğunu göstermektedir.

Analiz neticesinde sorun çözme ölçeğinde Nisbi Ki-Kare değeri 2,45, GFI 0,98, RMSEA 0,03, CFI 0,99 ve SRMR değeri 0,03 elde edilmiştir. Nisbi Ki-Kare, GFI, RMSEA, CFI ve SRMR değerleri dikkate alındığında ölçeğin iyi uyuma sahip olduğu kanaatine varılmıştır.

4. HİPOTEZ TESTİ BULGULARI

Araştırmada karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Rasyonel, sezgisel, anlık, kaçınma ve bağımlı karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesinde korelasyon analizi; yaş ve iş tecrübesi değişkenleriyle sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin tespitinde ise tek yönlü ANOVA analizinden yararlanılmıştır.

Hipotez testleri öncesinde verilerin korelasyon analizinin ön şartlarını karşılayıp karşılamadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Korelasyon analizinin ön şartları doğrusal, normallik ve değişkenlerin sürekliliği bağlamında incelenmiş ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde, bağımlı karar verme tarzı dışında karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü ilişkiler olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Karar Verme Tarzları ile Sorun Çözme Becerilerine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

	RKV	SKV	AKV	KVK	BKV	SÇB
Rasyonel Karar Verme Tarzı	1					
Sezgisel Karar Verme Tarzı	,066	1				
Anlık Karar Verme Tarzı	-,325**	,432**	1			
Karar Vermekten Kaçınma Tarzı	-,123*	,240**	,450**	1		
Bağımlı Karar Verme Tarzı	,137*	,418**	,226**	,349**	1	
Sorun Çözme Becerisi	,581**	-,137*	-,498**	-,462**	-0,093	1

** Korelasyon katsayıları $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

* Korelasyon katsayıları $p < 0.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmanın birinci hipotezi “Rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü bir ilişki vardır” şeklinde belirlenmiştir. Analiz öncesinde öncelikle verilerin korelasyon analizinin ön şartlarını karşılayıp karşılamadığı araştırılmıştır. Korelasyon analizinin ön koşullarının karşılandığı görülmüştür. Rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi test etmek için SPSS v.23 aracılığıyla yapılan Pearson korelasyon analizi neticesinde, rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = 0,581$; $p = 0,00$, $p < 0,05$). Rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. İki kavramsal yapı arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı bulunmasıyla araştırmanın birinci hipotezi doğrulanmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmanın ikinci hipotezi “Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır” şeklinde belirlenmiştir. Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi test etmek için SPSS v.23 aracılığıyla yapılan Pearson korelasyon analizi neticesinde, sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = -0,137$; $p = 0,00$, $p < 0,05$). Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı bulunmasıyla araştırmanın ikinci hipotezi doğrulanmıştır. Böylece, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi “Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır” şeklinde belirlenmiştir. Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla SPSS v.23 aracılığıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda, anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = -0,498$; $p = 0,00$, $p < 0,05$). Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmasıyla araştırmanın üçüncü hipotezi doğrulanmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi “Karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır” şeklinde belirlenmiştir. Karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi test etmek için SPSS v.23 aracılığıyla yapılan Pearson korelasyon analizi neticesinde, karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = -0,462$; $p = 0,00$, $p < 0,05$). Karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmasıyla araştırmanın dördüncü hipotezi doğrulanmış ve bu sonuç doğrultusunda, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir.

Araştırmanın beşinci hipotezi “Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki vardır” şeklinde belirlenmiştir. Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi test etmek için SPSS v.23 aracılığıyla yapılan Pearson korelasyon analizi neticesinde, bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($r = -0,093$; $p = 0,12$ $p > 0,05$). Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bulunmaması nedeniyle, alternatif hipotez reddedilerek sıfır hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışmanın altıncı hipotezi “Yaş değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını” ortaya çıkarmaya yöneliktir. Analiz öncesinde tek yönlü ANOVA analizinin ön şartları olarak değerlendirilen normallik, hataların

bağımsızlığı ve eş varyanslılık varsayımları test edilmiş ve karşılandığı belirlenmiştir. Tek yönlü ANOVA analizi neticesinde, yaş gruplarının sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık ($p= 0,000$) olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı tespit edebilmek için Duncan testi gerçekleştirilmiştir. Post Hoc testi neticesinde 30-39 yaş grubundaki iş görenlerin sorun çözme becerileri puanlarının ($M = 4,23$) diğer gruplardaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Yaş Gruplarına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler toplamı	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	6,500	3	2,167	10,246	,000
Gruplar içinde	59,206	280	,211		
Toplam	65,705	283			

Araştırmanın yedinci hipotezi “İş deneyimi değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını” tespit etmeye yöneliktir. Analiz öncesinde tek yönlü varyans analizinin ön şartları test edilmiş ve karşılandığı belirlenmiştir. Tek yönlü ANOVA analizi neticesinde, iş tecrübesi gruplarının sorun çözme ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ($p= 0,018$) görülmüştür. Bu sonuçla, sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılığı ortaya koymak için Duncan testi yapılmıştır. Post Hoc testi neticesinde 11-15 sene arasında iş deneyimi bulunan katılımcıların sorun çözme becerileri puanlarının ($M = 4,21$) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. İş Deneyimi Gruplarına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler toplamı	F	Anlamlılık
Gruplar arasında	2,751	4	,688	3,048	,018
Gruplar içinde	62,954	279	,226		
Toplam	65,705	283			

5. SONUÇ

Araştırma sonucunda rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü ($r= 0,581$ $p= 0,00$, $p<0,05$) bir ilişki olduğu görülmüştür. Rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç yazındaki bazı araştırmacıların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Morera ve diğerleri, 2006, s. 314; Özgenel, 2018, s. 686; Arın, 2007, s. 6). Rasyonel çerçevede karar veren bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlara çözüm ürettikleri ve problem çözme özgüvenlerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r= - 0,137$; $p= 0,00$, $p<0,05$). Sezgisel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında düşük düzeyde bir ilişki söz konusudur. Alan yazındaki araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Morera ve diğerleri, 2006, s. 314; Özgenel, 2018, s. 686-687; Arın, 2007, s. 7). Sezgisel karar verme tarzında birey deneyimlerinin yanı sıra içgüdü ve duygularına da başvurmaktadır. Kişi karar verirken duygusal yanılgıların etkisinde kalarak rasyonel olmayan seçimlerde bulunabilir. Sorunların çözümünde önsezilerin yanı sıra analitik ve bütünsel yaklaşım sergilenmesi yararlı olur.

Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r= - 0,498$; $p= 0,00$, $p<0,05$). Anlık karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar bu bulguyu destekler niteliktedir (Arın, 2007, s. 7; Özgenel, 2018, s. 687). Araştırma sonucu ve diğer araştırmacıların bulguları dikkate alındığında anlık karar verme yaklaşımı ile sorunlara çözüm üretilmediği, bilakis problemlerin daha da artmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

Karar vermektен kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı, doğrusal ve negatif bir ilişki olduğu görülmüştür ($r= - 0,462$; $p= 0,00$, $p<0,05$). Karar vermektен kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında orta düzeyde bir ilişki söz konusudur. Morera ve arkadaşları ile Özgenel’in araştırmasında da benzer bulgulara ulaşılmıştır (Morera ve diğerleri, 2006, s. 314; Özgenel, 2018, s. 687). Karar vermektен kaçınma tarzı sergileyen bireyler karar verme durumu ile karşılaştıklarında seçimde bulunmak ve uygulamaya geçmekten çekinmektedirler. Karar vermektен kaçınan bireyler sorunlar karşısında çözüme dönük aktif bir tutum sergilemek yerine pasif yaklaşım ortaya koyarlar. Bu tutum sorunların çözümüne katkıda bulunmaz, problemlerin çözümsüzlüğe sürüklenmesine neden olur.

Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($r= -0,093$; $p= 0,12$ $p>0,05$). Arın’ın çalışmasında bağımlı karar verme tarzı ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ve ters bağıntı olduğu sonucuna varılmıştır (Arın, 2007, s. 7). Özgenel tarafından yapılan araştırmada ise, bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğu görülmüştür (Özgenel, 2018, s. 687). Bireyler bilgi sahibi olmadıkları ve uzmanlık gerektiren konularda karar verme durumu ile karşılaştıklarında fikirlerine değer verdikleri kişilerin görüşlerine başvurarak karar alabilirler. Ancak, bu yaklaşım karar verme özgüvenini olumsuz etkilediği için her karar verme durumunda başvurulmamalıdır. Karar verme karar vericiye sorumluluk yüklediği için başkalarının desteğiyle karar alınması kişiyi bu yükümlülüğünden kurtarmaz.

Demografik değişkenlerden yaş ve iş deneyimi ile sorun çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yaş değişkenine göre grupların ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. 30-39 yaş grubunda yer alan iş görenlerin sorun çözme becerileri puanlarının diğer gruptakilerle nazaran yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç bilgi birikimi ve deneyimin bireylerin sorun çözme becerileri üzerinde olumlu etkide bulunabileceğini düşündürmektedir. Yaş değişkeni ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Erdem ve Yazıcıoğlu'nun çalışmasında yaş ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, Kutluca'nın araştırmasında iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir (Erdem ve Yazıcıoğlu, 2015, s. 35; Kutluca, 2018, s. 11). Çelik ve Yurdakul tarafından yapılan çalışmada ise, yaş gruplarının sorun çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır (Çelik ve Yurdakul, 2009, s. 101).

İş deneyimi değişkenine göre grupların sorun çözme becerileri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu belirlenmiştir. 11-15 yıl arasında iş tecrübesine sahip olan iş görenlerin sorun çözme ortalama puanlarının diğer gruptan yüksek olduğu görülmüştür. Sorun çözme becerileri bağlamında en düşük ortalama puana sahip bireylerin ise 0-5 yıllık deneyime sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bulguyu iş yaşamındaki deneyim artışıyla sorun çözme becerilerinde de olumlu yönde değişim sağlanacağı şeklinde yorumlayabiliriz. Demirtaş ve Dönmez'in çalışmasında ise, araştırma bulgumuzun aksine iş tecrübesi 1-10 yıl arasında olan katılımcıların problem çözme becerilerinin diğer iş deneyimi gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Demirtaş ve Dönmez, 2008, s. 190).

5.1. Sonraki Araştırmacılar için Öneriler

Araştırmanın bulguları rasyonel karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında anlamlı, doğrusal ve pozitif bir ilişki; sezgisel, anlık ve karar vermekten kaçınma tarzı ile sorun çözme becerileri arasında ise anlamlı, doğrusal ve negatif ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bağımlı karar verme tarzı ile sorun çözme becerileri arasında ise, istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Karar verme tarzları ile sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin ele alındığı bu çalışmada önemli bulgular belirlenmiş olmasına karşın, araştırma bazı sınırlılıklar altında gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, araştırma sonuçlarının söz konusu kısıtlar çerçevesinde değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Araştırma bulguları farklı sektörlerde görev yapan 284 iş görenin anket uygulaması bağlamındaki işaretlemelerine dayalı görüş ve algılarını yansıtmaktadır. Diğer bir sınırlılık ise, araştırma kapsamının İstanbul ili sınırları içinde faaliyet alanı farklılık gösteren işletmelerde çalışan iş görenleri kapsamıdır. Araştırmacılar tarafından farklı sektör ve işletmelerde yapılacak çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Arın, A. (2007). Lise yöneticilerinin kullandıkları karar verme stratejileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Konferansı (s. 1-16). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (2012). Specification, evaluation, and interpretation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(1), 8-34.
- Bavol'ar, J., & Orosóvá, O. (2015). Decision-making styles and their associations with decision-making competencies and mental health. *Judgment and Decision Making*, 10(1), 115-122.
- Beavers, A. S., Lounsbury, J. W., Richards, J. K., Huck, S. W., Skolits, G. J., & Esquivel, S. L. (2013). Practical considerations for using exploratory factor analysis in educational research. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 18(6), 1-13.
- Bodin, R., Chermack, T. J., & Coons, L. M. (2016). The effects of scenario planning on participant decision-making style: A quasi-experimental study of four companies. *Journal of Futures Studies*, 20(4), 21-40.
- Cook, C., & Gonzales, H. (2016). Australian individual decision styles, intuitive and rational decision making in business. *International Proceedings of Economics Development and Research*, 86, 93-100.
- Çam, S., & Tümekaya, S. (2016). Kişilerarası problem çözme envanteri'nin (KPÇE) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 95-111.
- Çelik, C., & Yurdakul, M. (2009). Hastane yöneticilerinin problem çözme becerileri: Bir alan araştırması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 95-108.
- Demirtaş, H., & Dönmez, B. (2008). Ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin problem çözme becerilerine ilişkin algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 177-198.
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2004). Social problem solving: Theory and assessment. E. C. Chang, T. J. D'Zurilla, & L. J. Sanna içinde, *Social problem solving theory, Research and Training* (s. 11-27). Washington, DC: American Psychological Association.
- Erdem, A., & Yazıcıoğlu, A. (2015). Öğretmen adaylarının problem çözme becerileri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 27-41.
- Gati, I., Landman, S., Davidovitch, S., Asulin-Peretz, L., & Gadassi, R. (2010). From career decision-making styles to career decision-making profiles: A multidimensional approach. *Journal of Vocational Behavior*, 76, 277-291.
- Girard, A. J., Reeve, J. L., & Bonaccio, S. (2016). Assessing decision-making style in french-speaking populations: Translation and validation of the general decision-making style questionnaire. *Revue Européenne de Psychologie Appliquée/European Review of Applied Psychology*, 66(6), 325-333.
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting cronbach's alpha reliability coefficient for likert-type scales. *Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education* (s. 82-88). Columbus: The Ohio State University.
- Hamarta, E. (2009). A prediction of self-esteem and life satisfaction by social problem solving. *Social Behavior and Personality*, 37(1), 73-82.
- Heppner, P. P., & Baker, C. E. (1997). Applications of the problem solving inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 29, 229-241.

- Heppner, P. P., & Krauskopf, C. J. (1987). An information-processing approach to personal problem solving. *The Counseling Psychologist*, 15(3), 371-447.
- Heppner, P. P., Witty, T. E., & Dixon, W. A. (2004). Problem-solving appraisal and human adjustment: A review of 20 years of research using the problem solving inventory. *The Counseling Psychologist*, 32(3), 344-428.
- Hesse, F., Care, E., Buder, J., Sassenberg, K., & Griffin, P. (2015). A framework for teachable collaborative problem solving skills. P. Griffin, & E. Care içinde, *Assessment and Teaching of 21st Century Skills, Educational Assessment in An Information Age* (s. 37-56). Springer.
- Izgar, H. (2008). Headteachers' leadership behavior and problem-solving skills: A comparative study. *Social Behavior and Personality*, 36(4), 535-548.
- Köse, E. (2018). Karar verme yetkinliği ve yönetsel performans. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kutluca, A. Y. (2018). Öğretmen adaylarının problem çözme becerilerini yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 6(1), 1-20.
- Leykin, Y., & DeRubeis, R. J. (2010). Decision-making styles and depressive symptomatology: Development of the decision styles questionnaire. *Judgment and Decision Making*, 5(7), 506-515.
- Morera, O. F., Maydeu-Olivares, A., Nygren, T. E., White, R. J., Fernandez, N. P., & Skewes, M. C. (2006). Social problem solving predicts decision making styles among US hispanics. *Personality and Individual Differences*, 41, 307-317.
- Ölçüm, D., & Titrek, O. (2015). The effect of school administrators' decision-making styles on teacher job satisfaction. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 1936-1946.
- Özgenel, M. (2018). Modeling the relationships between school administrators' creative and critical thinking dispositions with decision making styles and problem solving skills. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 18(3), 673-700.
- Remenova, K., & Jankelova, N. (2019). How successfully can decision-making style predict the orientation toward well- or ill- structured decision-making problems. *Journal of Competitiveness*, 11(1), 99-115.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 55(5), 818-831.
- Şahin, N., Nesrin, H. Ş., & Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Thunholm, P. (2004). Decision-making style: Habit, style or both?. *Personality and Individual Differences*, 36, 931-944.
- Uzonwanne, F. (2014). Leadership styles and decision-making models among corporate leaders in non-profit organizations in North America. *Journal of Public Affairs*, 15(3), 287-299.
- Ward, M. K. (2016). The relationships between decision-making styles of entrepreneurs and organizational performance . (Doctoral Dissertation, North Carolina State University). Retrieved from <https://repository.lib.ncsu.edu/bitstream>.

